

PRIKAZ

RETHINKING CHILDHOOD

Rethinking Childhood, ur. Peter B. Pufall i Richard P. Unsworth, Rutgers University Press, New Brunswick, New Jersey i London 2004., 292 str.

Zbornik *Rethinking childhood* [Ponovno promišljanje djetinjstva] uredili su Peter B. Pufall, profesor psihologije i Richard P. Unsworth, profesor religije na Smith Collegeu. Zbornik je dio Rutgersove serije studija djetinjstva, koju uređuje Myra Bluebond-Langner.

Djeca i djetinjstvo kroz cijelo su 20. stoljeće bili predmetom istraživanja različitih disciplina, a recentna se istraživanja odvijaju sve učestalije u multidisciplinarnom i transdisciplinarnom prostoru. Ovaj zbornik svjedoči o velikim mogućnostima istraživanja najranije dobi čovjekova života. Zbornik sadrži radove potaknute različitim disciplinarnim tradicijama koje često izlaze iz disciplinarnog "okvira". Okuplja radove dvadeset autora s područja antropologije, filozofije, religije, pedagogije, sociologije i prava koji multidisciplinarno propituju djetinjstvo, oslušujući i razumijevajući dječje glasove i djelovanja.

Istraživanje djetinjstva nije novina, ali ono što jest novije, barem u anglosaksonskoj znanstvenoj terminologiji i znanstvenom zanimanju, i ono što ovaj zbornik problematizira, jest interdisciplinarni kišobranski termin *studiji djetinjstva* (childhood studies). Začeci procesa srašćivanja pojedinih zanimanja u novu paradigmu zamjećuju se 1970-ih godina. Pod okrilje studija djetinjstva smještaju se mnoge discipline, a sve radi udovoljavanja zahtjevima artikuliranim suvremenim istraživanjima djetinjstva da se djeca promatraju kao aktivni sudionici u konstrukciji i determinaciji vlastitih društvenih života. Slaganje mozaika dječjih glasova i djelovanja zahtijeva različita očišta. Neka od njih nudi i ovaj zbornik, često baveći se "studijima slučaja", ali i nudeći praktične savjete i poticajna iskustva za unapređivanje odnosa s djecom kojima se otvara prostor za bolje razumijevanje dječjih glasova. Dječji glasovi i djelovanja u svakodnevnom životu problematiziraju se u širokom rasponu od privatnog do javnog (od obitelji, susjedstva, sporta, školstva, do zakonskih prava djece). Tekstovi problematiziraju dječje kompetencije s onu stranu modela zasnovanog na dobnoj osnovi.

Zbornik sadrži pet poglavlja. Prvo poglavlje okuplja tekstove koji su svojevrsan teorijski uvod. Ponajprije, riječ je o tekstovima Alison James i Jacka Meachama. Poglavlje *Dječji glasovi i djelovanja* započinje uvodnom raspravom Alison James *Razumijevanje djetinjstva iz interdisciplinarne perspektive: problemi i mogućnosti*, u kojoj autorica iznosi kratku povijest novijeg znanstvenog zanimanja za djecu i djetinjstvo, tumači genezu studija djetinjstva te artikulira zahtjeve za buduća istraživanja. Autoričin teorijsko-metodološki zahtjev jest promatrati djetinjstvo i dijete konceptualizirajući i razumijevajući

dječja iskustva vlastitih života. Ona naglašava da djecu moramo promatrati prije svega kao socijalne aktere, kao individue koje participiraju u društvenom svijetu i kao pripadnike određenih društvenih kategorija. Zadaća koju autorica smatra važnom za buduća istraživanja (čemu dijelom udovoljavaju i neki tekstovi ovoga zbornika) jest istražiti i razumjeti kako *ovo dijete* – ono koje stoji pred nama – pomaže oblikovati naše ideje djetinjstva i naša očekivanja o tome što djeca mogu, a što ne mogu činiti. Tekst Jacka Meachama *Akcija, glas i identitet u dječjim životima* opisuje i umrežava s ostalim parametrima četiri učestale metafore kojima, opisujući dječji život, ujedno i razumijemo njihove živote. Autor razlikuje: metafore biti, organizma, stroja i povijesnog konteksta. Autor ispisuje mrežu mogućih razumijevanja tih metafora u djece i odraslih, s tim da razlikuje razumijevanje dječjih akcija, glasova i identiteta u odraslih. Svaka od metafora, smatra autor, može odrediti okvir i upravljati našim opisom života djece i načinom na koji definiramo koncepte glasa i akcije. *Djeca kao filozofi* Garetha Matthews a i *Djeca kao teolozi* Eileen Lindner dvije su rasprave koje dopuštaju moguće artikuliranje dječjih glasova i djelovanje na područjima koja su "rezervirana" za odrasle. Matthews s učenicima u razredu raspravlja o nekim Platonovim, Augustinovim i Aristotelovim idejama te u dječjim komentarima i pitanjima prepoznaje neke filozofske ideje i tendencije. Na primjeru Aristotelovih četiriju različitih vrsta kauzalnosti izvodi razloge i potvrde suvremenih predodžbi o djeci. Aristotel dijete smatra nezrelim subjektom, koji prirodno ima potencijal da se razvije u zrelog subjekta koji posjeduje strukturu, formu i funkciju normalne ili standardne osobe. Matthews smatra da prevladavanje aristotelovskog modela djetinjstva, propitivanje modela odraslosti te prakticiranje filozofiranja s djecom može pridonijeti novom, svježem, inventivnom, otvorenom, istraživačkom odnosu djece i odraslih. Lindner propituje ulogu vjerskih institucija u teškim trenucima gubitka člana obitelji i djetetova suočavanja sa smrću za vrijeme teških bolesti te dječje prakticiranje teoloških ideja. Autorica smatra da religijske zajednice uporabom moralnog autoriteta te društvenog zagovaranja i utjecaja moraju predvoditi u artikulaciji zahtjeva reformi društvene percepcije i prakse u odnosu prema djeci.

Drugo poglavlje, *Glasovi i djelovanja u obrazovanju*, problematizira dječje glasove i djelovanja u obrazovnom procesu. Tekst Susan Etheredge *Znaš li da imaš crve u biserima?* studija je slučaja učiteljice Jane, koja eksperimentira sa svojim učenicima prvih i drugih razreda osnovne škole. Na nizu svakodnevnih primjera iz školskog života autorica upućuje na model razrednog okruženja u kojem se postižu veliki rezultati. Dnevne prakse učiteljice Jane autorica klasificira u sedam principa kojima raspolaže. Neki su od njih važna uloga autobiografskog diskursa, prepoznavanje snage i potencijala običnog razrednog trenutka, stvaranje zajedničkog cilja i dr. Djeca u takvom razredu nisu pasivni recipijenti, nego su aktivni graditelji razredne zajednice, što može dalekosežno utjecati na obiteljski i društveni život uopće. Njihove životne priče oblikuju nastavni program. Ostali tekstovi u ovome poglavlju problematiziraju kulturnu integraciju i rezultate školovanja Amerikanaca afričkog podrijetla slabog imovinskog statusa (Wade Boykin i Brenda Allen) te učinak artikulacije dječjih glasova, koji autorica Justine Cassell promatra u pro-

jektu *The Junior Summit* vrijednom preko 2 milijuna dolara i koji okuplja tri tisuće djece od 10-16 godina iz 139 zemalja u *online forumu*.

Glas i djelovanje u obitelji treća je cjelina, koja propituje položaj djece u obitelji. Autorica Enola Aird u tekstu o oglašavanju i promidžbi usmjerenom na djecu, polazeći od pretpostavke da su djeca veći tržišni potencijal od bilo kojeg drugog društvenog segmenta, problematizira dječje i roditeljske glasove i djelovanja te strategije oglašivača i marketinških stručnjaka te moguće posljedice na zdravlje, ponašanje, vrijednosti i obrazovanje. Tekst Karen Gray, *Dječji životi u siromaštvu i izvan njega*, propituje kako socijalni status obitelji utječe na stvaranje slike djeteta o samome sebi te kako socijalna politika i socijalni programi u SAD-u, osposobljavanjem roditelja za ekonomsku neovisnost, utječu na artikulaciju dječjih glasova. Jan Pryor i Robert Emery propituju glasove djece razvedenih roditelja te dječje poimanje obitelji i promjena unutar nje. Djeca konstruiraju i interpretiraju događaje unutar obitelji i aktivni su u kreiranju vlastitih identiteta kao članova obitelji, što se promjenama u obitelji usložava i uzrokuje rekonstrukcije i reinterpretacije u kreiranju identiteta.

Četvrto poglavlje, *Glas i djelovanje u susjedstvima i sportu*, donosi istraživanje Jamesa Spilsbury i Jill Korbin o društvenom kapitalu i kolektivnoj učinkovitosti urbanog susjedstva na primjeru Clevelanda. Autori istražuju reakcije djece i odraslih na situacije u kojima jedni od drugih traže ili nude pomoć. U širem smislu, njihovo istraživanje sugerira da je, radi razumijevanja drugih procesa u izgradnji zajednice, potreban pristup koji podrazumijeva u jednakoj mjeri dječji glas i glas odraslih. U tekstu Rhonde Singer, *Zabavljamo li se već?*, autorica istražuje zašto su mlađa djeca zainteresiranija za sport od starije djece i zašto starija djeca uglavnom odustaju od bavljenja sportom. Odrasli, smatra autorica, ne mogu razumjeti raspon situacija koji djeca smatraju zabavnima, kao ni čimbenike koji utječu na djetetovu definiciju zabave. Ciljevi djece često se ne podudaraju s ciljevima trenera ili kluba, u čemu se očituju predodžbe odraslih o ulozi sporta u socijalizaciji djece prema predodžbi o djeci kao "odraslima u nastajanju", što ne odgovara dječjem poimanju zabave. Uz to autorica naglašava kako se u sport institucionaliziraju društveni identiteti kao što su rod, klasa itd., što je, također, često u opreci s dječjim poimanjem zabave.

Posljednje poglavlje problematizira međunarodna i lokalna zakonska prava djece u SAD-a. Autorica Barbara Bennett Woodhouse u tekstu *Revizija prava djeteta* naznačuje pet principa koji mogu unaprijediti prava djeteta, kao i ljudska prava uopće. To su principi jednakih mogućnosti, individualnosti (pravo djeteta da bude tretirano kao subjekt, a ne kao objekt), ovlaštenosti (pravo na glas, a ponekad i izbor), zaštite (pravo slabih da ih zaštite jaki) te princip privatnosti. Posljednji tekst ovoga zbornika, tekst autorice Alice Hearst, propituje dječja prava na identitet koja propisuju zakoni te naglašava iskliznuća iz okvira kad je riječ o množini identiteta kojima su djeca premrežena.

Tekstovi zbornika *Rethinking childhood* pridonose rasvjetljavanju nekih aspekata dječjeg života te pridonose zahtjevu Alison James u uvodnoj studiji, a to je da istraživa-

nja djetinjstva moraju biti zasnovana na iskustvima i perspektivama djece te da mi moramo puno više znati o njihovu jedinstvenom doprinosu.

Jelena Marković